

Temanotat

Etiopia: Studentprotester fram til 2014

© Landinfo 2017

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.

Alle henvendelser om Landinfos rapporter kan rettes til:

Landinfo
Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon

Storgata 33 A

Postboks 8108 Dep

N-0032 Oslo

Tel: 23 30 94 70

E-post: landinfo@landinfo.no

www.landinfo.no

Om Landinfos temanotater

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo) innhenter og analyserer informasjon om samfunnsforhold og menneskerettigheter i land som Utlendingsdirektoratet (UDI), Utlendingsnemnda (UNE) og Justis- og beredskapsdepartementet har behov for kunnskap om.

Landinfos temanotater er basert på opplysninger fra nøye utvalgte kilder. Opplysningene er behandlet i henhold til [anerkjente kvalitetskriterier for landinformasjon](#) og [Landinfos retningslinjer for kilde- og informasjonsanalyse](#).

Temanotatene bygger på både skriftlig og muntlig kildemateriale. En del av informasjonen som formidles, er innhentet gjennom samtaler med kilder på informasjonsinnhentingsreiser. Landinfo tilstreber bredde i kildetilfanget, og så langt mulig er det innhentet informasjon fra kilder som arbeider uavhengig av hverandre. Alt benyttet kildemateriale er fortløpende referert i temanotatene. Hensyn til enkelte kilders ønske om anonymitet er ivaretatt.

Notatene gir ikke et uttømmende bilde av temaene som undersøkes, men belyser problemstillinger som er relevante for UDIs og UNEs behandling av utlendingssaker.

Landinfo er en faglig uavhengig enhet, og informasjonen som presenteres, kan ikke tas til inntekt for et bestemt syn på hva praksis bør være i utlendingsforvaltningens behandling av søknader. Landinfos temanotater gir heller ikke uttrykk for norske myndigheters syn på de forhold og land som omtales.

About Landinfo's reports

The Norwegian Country of Origin Information Centre, Landinfo, is an independent body within the Norwegian Immigration Authorities. Landinfo provides country of origin information (COI) to the Norwegian Directorate of Immigration (Utlendingsdirektoratet – UDI), the Immigration Appeals Board (Utlendingsnemnda – UNE) and the Norwegian Ministry of Justice and Public Security.

Reports produced by Landinfo are based on information from carefully selected sources. The information is collected and analysed in accordance with [common methodology for processing COI](#) and [Landinfo's internal guidelines on source and information analysis](#).

To ensure balanced reports, efforts are made to obtain information from a wide range of sources. Many of our reports draw on findings and interviews conducted on fact-finding missions. All sources used are referenced. Sources hesitant to provide information to be cited in a public report have retained anonymity.

The reports do not provide exhaustive overviews of topics or themes, but cover aspects relevant for the processing of asylum and residency cases.

Country of Origin Information presented in Landinfo's reports does not contain policy recommendations nor does it reflect official Norwegian views.

SUMMARY

Political activity among Ethiopian students has had a strong impact on the modern history of the country. On a backdrop of traditional authoritarianism in Ethiopian governance, deficient civil society and limitations on running opposition politics, it is the students who on several occasions have voiced public discontent and criticism against the authorities. Lack of democratic rights has been a recurrent theme for which the students have criticized the authorities.

The students at the university in Addis Abeba played a central part in the removal of emperor Haile Selassie in 1974. Under the regime of the brutal military junta, the so called Derg, it became impossible to voice open criticism. Opposing students left the universities and joined ethnically based guerilla movements in the countryside, which eventually toppled the Derg in 1991. By the transformation of Ethiopia into a federation of nine ethnically based states, the extent of self-government for the states has become a contentious issue. Students among the Oromos have been very vocal and claimed that the states don't have true self-government.

The authorities have on several occasions used violent and legal means when students have demonstrated and criticized Ethiopian People's Democratic Front (EPRDF). In recent years demonstrators have been arrested in thousands. Some have been sentenced to prison, but most have spent a period of time in detention camps without charge and trial.

SAMMENDRAG

Politisk aktivitet blant etiopiske studenter har satt sterkt preg på landets moderne historie. På bakgrunn av tradisjonelle autoritære trekk i etiopisk styreform, mangelfullt sivil samfunn og begrensninger på muligheten til å drive opposisjonspolitikk er det studentene som ved flere anledninger har artikulert folkelig misnøye og kritikk mot landets myndigheter. Krav om økt demokratisering har vært en rød tråd i kampen studentene har ført.

Studentene ved universitetet i Addis Abeba spilte en sentral roll ved avsettelsen av keiser Haile Sellassie i 1974. Under styret til den brutale militærjuntaen, den såkalte Dergen, ble det umulig å fremføre åpen kritikk. Kritiske studenter forlot universitetet og knyttet seg til etnisk baserte geriljabevegelser på landsbygda, som styrtet Dergen i 1991. Med etableringen av Etiopia som en føderasjon av etnisk baserte delstater, har et viktig stridsspørsmål blitt graden av selvstyre for delstatene. Studenter blant oromoene har vært svært aktive i denne sammenhengen og tatt til orde for at delstatene ikke har reelt selvstyre.

Dagens myndigheter har ved flere anledninger anvendt voldelige og rettslige midler mot studenter som har demonstrert og kritisert Ethiopian People's Democratic Front (EPRDF). De senere årene har flere tusen demonstranter blitt arrestert. Noen av dem har fått fengselsdommer, men de aller fleste har tilbrakt kortere eller lengre tid i interneringsleirer uten lov og dom.

INNHold

1. Innledning	6
2. Studentprotester fram til 1991	7
2.1 Keiserdømmet og dets fall	7
2.2 Det nasjonale spørsmålet	8
2.3 Kampen mot Dergen, 1974 – 1991	9
3. Studentprotester etter 1991	10
3.1 Ekspansjon i høyere utdanning	10
3.2 Protester ved universitetet i Addis Abeba	10
3.3 Protester med oromo-agenda	12
3.3.1 2000: Skogbranner	12
3.3.2 2002: Kunstgjødselprotestene	13
3.3.3 2004: Flytting av Oromias hovedstad	14
3.3.4 2005: Valg	14
3.3.5 2005 - 2014	14
4. Referanser	15

1. INNLEDNING

Politisk aktivisme blant studenter har satt preg på Etiopias historie helt fra 1960-tallet og fram til i dag¹. Protestene har vært mange og rettet mot ulike forhold gjennom årene. En del av protestene har vært utløp for misnøye med lokale forhold ved den enkelte skole eller universitet og har hatt begrenset omfang. Andre har hatt større, nasjonale spørsmål på dagsordenen, fått bred deltakelse, spredt seg over større deler av landet og pågått over et lengre sammenhengende tidsrom. Det er den siste typen protester dette notatet primært omhandler.

Hva som har vært de politiske kampsakene for studentene i Etiopia, har for så vidt endret seg med de ulike politiske regimene i landet. Det er likevel grunn til å nevne en sak som har vært på dagsordenen helt siden studentene begynte å markere seg politisk på 1960-tallet, og det er kravet om demokratisering. Kravene om allmenne demokratiske rettigheter har vært fremmet både lokalt i styringen av skoler og universiteter og for det etiopiske samfunnet i sin alminnelighet. Siden 1991, da landet ble en føderasjon av delstater basert på etniske grupper, har kravene om demokratisering også dreid seg om graden av selvstyre for de enkelte delstatene.

Dette notatet gir ikke noen fullstendig analyse av drivkreftene bak de vedvarende studentprotestene. Men innledningsvis kan det være hensiktsmessig å peke på noen generelle forhold som synes relevante for å forstå det høye aktivitetsnivået hos etiopiske studenter.

Moderniseringen av Etiopia tok etter andre verdenskrig til under ledelse av keiser Haile Selassie. Landet gjorde økonomiske framskritt, og keiseren var særlig opptatt av å bedre utdanningsnivået. Med satsingen på utdanning ønsket keiseren å etablere et kompetent byråkrati som kunne være et lydig styringsredskap. Politiske reformer var derimot ikke på dagsordenen. Etiopia forble et enevelde med en keiser valgt av guds nåde, uten fri presse og hvor politiske partier var forbudt (Marcus 2002, s. 136). Blant studentene spredte oppfatningen seg om at keiserdømmet var årsaken til at Etiopia var fattig og tilbakeliggende, og at det landet trengte var politiske reformer. Siden den etiopiske offentligheten hadde få eller ingen kanaler for å uttrykke misnøye og kritikk, så studentene det som sin oppgave å være folkets talerør. Utover på 60- og 70-tallet økte den etiopiske studentbevegelsen i styrke og omfang med utgangspunkt i Universitetet i Addis Abeba, den og bidro på avgjørende vis til at keiserdømmet ble fjernet ved et kupp i 1974 (Balsvik 2007).

Håpet om demokratisering etter revolusjonen i 1974 ble raskt brutt. Militærjuntaen, den såkalte Dergen, som tok makten, satte i verk brutale virkemidler for å holde opposisjon nede. Kritiske studenter forlot derfor universitetene og sluttet seg til geriljabevegelser på landsbygda i Etiopia. Disse bevegelsene var knyttet til de ulike etniske gruppene i landet, og med forente anstrengelser styrket de Dergen i 1991 (Balsvik 2009).

¹ Etter 2. verdenskrig har studentbevegelser bidratt til regimefall i flere land. I afrikanske land var studenter aktive i kampen for avkolonisering. Den norske professoren Randi Rønning Balsvik har fulgt etiopisk studentaktivisme gjennom en årrekke og hennes bøker regnes som standardverk om emnet. I boka fra 1985 gir hun en detaljert redegjørelse for politisk aktivitet blant studentene ved universitetet i Addis Abeba under keiserdømmet, som hun selv fulgte på nært hold i perioden 1963-65. Etter Balsviks oppfatning var det ingen andre land i Afrika hvor studentbevegelsen spilte en så framtrædende rolle som i Etiopia på 1960- og 1970-tallet (Balsvik 2007, s 16).

Håpet om demokrati ble igjen tent i Etiopia etter Dergens fall. Den nye grunnloven som trådte i kraft 1995, gjorde Etiopia til en føderasjon av selvstyrte delstater basert på de største etniske gruppene. Samme år ble landets første frie valg gjennomført, hvor flere partier deltok. Koalisjonen Ethiopian People's Democratic Front (EPRDF) under ledelse av Tigrayan People's Liberation Front (TPLF) vant, og de har beholdt makten siden. Kritikere av EPRDF mener imidlertid at regjeringskoalisjonen utnytter sin stilling til å manipulere valgene og at selvstyret for delstatene ikke er reelt. På bakgrunn av svake opposisjonspartier, tilnærmet monopol på massemedier og et lite utviklet sivilsamfunn har det derfor i stor grad vært protesterende studenter som har gitt uttrykk for misnøye i befolkningen.

Kildegrunnlaget for notatet er i hovedsak skriftlige kilder, supplert med informasjon mottatt under samtaler med ulike kilder i Addis Abeba i mai 2016.

2. STUDENTPROTESTER FRAM TIL 1991

2.1 KEISERDØMMET OG DETS FALL

Det første universitetet i Etiopia ble etablert i Addis Abeba av keiser Haile Selassie i 1950. Etiopia var på denne tiden et land som på flere områder hadde stagnert, og som utviklingsmessig lå bak også flere afrikanske land. Keiseren ønsket å skape økonomisk framgang og gjenreise etiopisk storhet. Nøkkelen for å få til dette mente han var utdanning. Han fungerte selv som utdanningsminister helt fram til 1966 (Negash 1990, s. 3-4).

Haile Selassie hadde imidlertid ikke som mål å modernisere Etiopia i demokratisk retning. Satsingen på utdanning tok først og fremst sikte på å framskaffe kompetanse som kunne styrke den keiserlige administrasjonen, og de aller fleste som ble uteksaminert, både fra universitetet og fra videregående skoler, gikk inn i stillinger i det offentlige. Slike stillinger hadde høy sosial status i det etiopiske samfunnet. Både utdanningssektoren og det statlige byråkratiet ekspanderte sterkt på 1950-tallet, og de fleste som fikk utdanning, gikk lydige inn i tjeneste for keiseren (Ahmed 2006, avsnitt 6).

Utover på sekstitallet skjedde det derimot en holdningsendring i studentmiljøet i Addis Abeba. Under inntrykk av avkolonisering og demokratisering ellers i Afrika, kom det etter hvert en erkjennelse av hvor håpløst tilbakeleggende landet var med sitt føydale keiserdømme. I tillegg ble mange studenter frustrerte da det etter hvert ble vanskeligere å få jobb som statsansatt etter endt skolegang (Negash 1990, s. 8).

På denne tiden fantes ingen politiske partier, fri presse eller annen organisert opposisjon i Etiopia. I flere lag av befolkningen var det imidlertid misnøye med både den politiske og økonomiske utviklingen i landet. På denne bakgrunnen ble det studentene ved universitetet i Addis Abeba som uttrykte folkelig misnøye med keiserdømmet gjennom stadige demonstrasjoner i gatene i Addis Abeba utover på 1960-tallet. De publiserte pamfletter og løpesedler med slagord om avskaffelse av eneveldet, at godseierne måtte fjernes og at leilendingene måtte bli frie bønder med egen jord.

Myndighetene prøvde med ulike midler å stoppe aktivistene. Men utvisninger, arrestasjoner og stengning av universitetet i perioder gjorde bare studentene mer uforsonlige og kamplystne, og førte til økt radikalisering hvor marxist-leninistisk ideologi etter hvert ble dominerende (Balsvik 1985, s. 264).

Bred misnøye med keiserdømmet førte til militærkuppet i september 1974 da Haile Selassie ble fjernet fra makten. Men det var primært studentene ved universitetet i Addis Abeba som hadde artikulert denne misnøyen i offentligheten, og som hadde ideer om en alternativ samfunnsordning. Studentenes kamp fikk etter hvert bred tilslutning i befolkningen (Ahmed 2006, avsnitt 10)

De militære kuppemakerne hadde det til felles at de mislikte keiserdømmet og kjente et ansvar for å bringe landet inn på et bedre spor. De fleste av dem manglet derimot politiske eller ideologiske oppfatninger om hvordan dette skulle gjennomføres. De søkte derfor bistand hos de radikale intellektuelle i Addis Abeba, som utformet den marxist-leninistiske ideologien som skulle bli førende for Dergens styre fram til 1991 (Markakis 2011, s. 168).

Mange tidligere studentaktivister fikk betrodde stillinger i den nye administrasjonen, og etter hvert ble flere av kravene studentene hadde fremmet, gjennomført, blant annet en omfattende jordreform. I den sammenhengen ble store grupper studenter mobilisert for å hjelpe bøndene med å ta over jorda, skape forståelse for det nye styret og danne såkalte Peasant Associations² som skulle administrere nyordningen på landsbygda. Rundt 60 000 studenter deltok i denne kampanjen kjent under navnet zamatcha. Den varte i 18 måneder, og i denne perioden var både videregående skoler og universiteter stengt (Markakis 2011, s. 171).

2.2 DET NASJONALE SPØRSMÅLET

Det nasjonale spørsmålet, i betydningen rettigheter for de ulike etniske gruppene i landet, var i utgangspunktet lite framtreddende og ble av de fleste andre studentaktivistene sett på som splittende og kontrarevolusjonært. I denne sammenhengen er det viktig å være klar over at majoriteten (rundt 50 %) av studentene ved universitetet i Addis Abeba var amharer (Balsvik 1985, s. 279). Ettersom amharene var den dominerende gruppen i Etiopia, maktpolitisk og kulturelt, så de seg selv først og fremst som etiopiere og ikke som tilhørende en etnisk gruppe blant flere andre i Etiopia. Med den banebrytende artikkelen «On the Question of Nationalities in Ethiopia» i studentavisa Struggle i 1969, kom spørsmålet likevel på dagsordenen. I artikkelen hevdet forfatteren Walleligne Mekonnen³ at Etiopia ikke var *én* nasjon, men en amhar-styrt samling av flere ulike nasjonaliteter, og at for å være etiopier må man bære en «amhar-maske» (Mekonnen 1969).

Artikkelen utløste ikke bare heftige diskusjoner blant studentene, men også kraftige reaksjoner fra de keiserlige myndighetene, som forbød Struggle og advarte på det sterkeste mot ideer som kunne bryte opp Etiopias enhet. Det hører med til bildet at på denne tiden var den etiopiske hæren på defensiven i kampen mot styrker som kjempet for et selvstendig Eritrea.

² Disse ble senere institusjonalisert til kebelers på landsbygda.

³ Mekonnen ble arrestert i desember 1969 og satt fengslet 15 måneder. I 1972 ble han skutt og drept sammen med fem andre som forsøkte å kapre et fly i Addis Abeba for å reise ut av landet (Balsvik 1985, s. 302).

Blant de ikke-amhariske studentene var det særlig tigrayene som ble opptatt av det nasjonale spørsmålet. De utgjorde 20 – 25 % av studentene og var den nest største gruppen ved universitetet i Addis Abeba (Balsvik 1985, s. 279). De står amharene nært både språklig og kulturelt, men delte indignasjonen blant de andre etniske gruppene i landet over å bli behandlet som annenrangs borgere. Dette kom blant annet til uttrykk ved at de ikke kunne bruke sitt språk i offentlig sammenheng og at amharer ofte ble foretrukket ved tilsetninger i statlige stillinger.

Selv om oromoene er den største folkegruppen i Etiopia, utgjorde de bare rundt 10 % av studentene på 1960- og 70-tallet. Det var heller ikke uvanlig blant oromo-studenter å la seg «amharisere», som vil si at de tok amhariske navn og unngikk å bruke språket sitt, *afan oromo* (Balsvik 1985, s. 279-280). Men det betyr ikke at oromoene manglet etnisk bevissthet på denne tiden. Den oromiske selvhjelpsgruppen Mecha Tulema ble dannet 1963 og ble på kort tid svært populær, særlig i Bale. Etter hvert oppfattet myndighetene bevegelsen som truende, og i 1967 ble den forbudt og flere av lederne arrestert⁴. Walleligne Mekonnens etniske bakgrunn er noe uklar, men mye tyder på at hans familie var oromoer som var amharisert. I studentmiljøet ved universitetet i Addis Abeba på 70-tallet var det likevel tigrayene som først og fremst reiste spørsmålet om de ulike etniske gruppenes rettigheter. En av dem var Meles Zenawi som senere skulle bli leder for Tigrayan People's Liberation Front (TPLF), og Etiopias ubestridte leder fra 1991 til sin død i 2012. Han ble tatt opp som medisinerstudent ved universitetet i 1972.

2.3 KAMPEN MOT DERGEN, 1974 – 1991

Ikke alle radikale intellektuelle var like begeistret for Dergen som hadde styrtet keiseren. De ønsket en folkelig og demokratisk revolusjon hvor endringene skulle komme som resultat av initiativ nedenfra og ikke som direktiver fra en militærjunta. Denne opposisjonen kom imidlertid ikke til uttrykk som studentaktivisme, men gjennom politiske partier dominert av tidligere studentaktivister. I Addis Abeba var Ethiopian People's Revolutionary Party (EPRP)⁵ det viktigste og største av disse. EPRP utfordret først Dergen med politiske midler, men etter hvert tilspisset kampen seg. I 1976 begynte EPRP å ta i bruk voldelige midler i form av utplassering av bomber i offentlige bygninger og likvideringer av ledende medlemmer av Dergen. Etter at Mengistu Haile Mariam tok ledelsen i Dergen i februar 1977 ble den såkalte røde terror⁶ igangsatt for å knekke EPRP og bringe enhver opposisjon til taushet. Det ble en nådeløs klappjakt som særlig gikk utover studenter og intellektuelle, og hvor mistenkte ble henrettet på åpen gate i Addis Abeba og etterlatt der til skrekk og advarsel (Marcus 2002, s. 194).

På bakgrunn av den brutale forfølgelsen opposisjonelle ble utsatt for under den røde terroren og et strengt styre ved universitetet, var det ingen synlig studentaktivisme i Addis Abeba så lenge Dergen satt ved makten (Balsvik 2009). Opposisjonelle som ønsket å forfølge kampen mot det sittende regimet, forlot derfor Addis Abeba og sluttet

⁴ Dette forbudet ble hevet i 1991 da EPRDF kom til makten. Forbudet ble gjeninnført i juli 2004 etter demonstrasjonene (HRW 2005). I 2007 fikk MT igjen drive sin virksomhet inntil 2011 da den enda en gang ble forbudt (Ethiopia, Mid-term Implementation Assessment 2012). Siden den gang har organisasjonen vært ulovlig i Etiopia og er nå basert i diasporaen med hovedkontor i USA.

⁵ EPRP ble dannet av etiopiske eksilstudenter i Berlin i 1972 på marxist-leninistisk grunnlag.

⁶ På amharisk ble den kalt *key shibir*.

seg til etnisk baserte frigjøringsbevegelser, slik som Eritrean People's Liberation Front (EPLF), TPLF og Oromo Liberation Front (OLF), som hadde tatt tilflukt på landsbygda i Etiopia som geriljabevegelser. Disse gruppene var også marxistiske, men de mente at en reell frigjøring av Etiopias masser først ville være mulig etter opphør av amhar-dominansen og de ulike etniske gruppene hadde fått fulle rettigheter.

3. STUDENTPROTESTER ETTER 1991

3.1 EKSPANSJON I HØYERE UTDANNING

Keiser Haile Selassie var ikke alene om å se utdanning som en nøkkel til utvikling og framgang for Etiopia. Etter revolusjonen i 1974 fortsatte Dergen utbyggingen av skoleverket, men la større vekt på grunnskolen, særlig på landsbygda. Etter 1991 førte EPRDF-regimet denne utviklingen videre, men til forskjell fra tidligere satset de særlig utover på 2000-tallet relativt sett sterkere på høyere utdanning (Negash 2006, s. 24).

I 1991 hadde Etiopia to universiteter, Addis Abeba og Haramaya (i nærheten av Dire Dawa). De første nye universitetene på nittitallet kom i Gondar, 1992, Mekelle, 1993, Adama, 1993, Dilla, 1996, og i Hawassa og Debre Markos i 1999. På 2000-tallet økte takten i nyetableringer: Arba Minch i 2004, Jijiga, Semera, Dire Dawa, Debre Berhan, Wollega og Mada Walabu i 2007, Debre Tabor i 2008, Adrigat, Assosa, Bula Hora, Mettu, Woldia og Wachemo i 2011, Welkete i 2012 og Arsi i 2014. Wollo universitet i Dessie og universitetet i Ambo ble også etablert på 2000-tallet, men det har ikke vært mulig å fastslå hvilket år de startet opp (Wikipedia 2017). Av disse universitetene befinner følgende ni seg i Oromia: Arsi, Bule Hora, Mettu, Adama, Haramaya, Jimma, Wollega, Mada Walabu og Ambo. De øvrige nye universitetene er etablert rundt i resten av regionalstatene. I tillegg er det siden 2000 etablert en rekke nye private høyskoler.⁷

Med denne kraftige økningen i tilbudet av høyere utdanning og hvor andelen av statsbudsjettet til utdanning økte fra 16,7 % i 2005 til 23,6 % i 2009, økte selvfølgelig også antall studenter betraktelig. I skoleåret 2002/03 var det registrert vel 90 000 studenter ved de offentlige universitetene (Negash 2006, s. 19). I 2013/14 utgjorde den samme gruppen mer enn 620 000 studenter (UNESCO 2015). Denne veksten har først og fremst kommet utenfor Addis Abeba og studentene er nå i en helt annen grad rekruttert fra andre etniske grupper enn den tradisjonelle amhariske eliten. Siden oromoene utgjør den største folkegruppen i landet, er det også grunn til å anta at det er blant oromo-studentene økningen har vært størst og at de er i flertall ved universitetene i Oromia.

3.2 PROTESTER VED UNIVERSITETET I ADDIS ABEBA

Det meste av nittitallet var universitetet i Addis Abeba fortsatt det største og viktigste i landet. Etter alt å dømme var amharene i flertall både blant lærere og studenter ved universitetet. De studentprotestene og demonstrasjonene som fant sted ved universitetet i Addis Abeba på nittitallet, var alle i en eller annen forstand rettet mot

⁷ Informasjon i denne oversikten er også hentet fra en liste i Google med lenker til hjemmesidene til hvert enkelt universitet <https://www.google.no/search?q=universities+ethiopia&spf=1498656492360&cad=h>.

regimets føderaliseringpolitikk (Ahmed 2006, s. 21).⁸ Et av de største sammenstøtene fant sted i januar 1993, hvor studentene protesterte mot at FNs generalsekretær skulle besøke Eritrea før folkeavstemningen om selvstendighet for Eritrea skulle finne sted. Studentene var imot at Eritrea fikk holde folkeavstemning om å forlate Etiopia og bli selvstendig stat. Under demonstrasjonene ble det ropt slagord mot regjeringen, som endte opp i sammenstøt med politiet. En av de demonstrerende studentene ble drept og flere arrestert (Markakis 2011, s. 271; Ahmed 2006, avsnitt 22). Demonstrasjonene førte også til at universitetet ble stengt i tre måneder, ledelsen på universitetet ble avsatt og mer enn førti av lærerne fikk sparken. Professor John Markakis anfører at demonstrasjonene på litt lengre sikt hadde som konsekvens at myndighetene lot universitetet i Addis Abeba stagnere og at de i 1995 opprettet Ethiopian Civil Service University i 1995 for å utdanne tjenestemenn til stillinger i statlig administrasjon (Markakis 2011, s. 271).

I mars 1997 brøt det igjen ut demonstrasjoner blant amhar-studentene. Demonstrasjonene rettet seg mot myndighetenes refordeling av jordbruksland i Amhar-regionen. Den ble oppfattet som urettferdig og misnøyen var stor blant mange av bøndene i området. De demonstrerende gikk mot statsministerens kontor for å overlevere et brev før demonstrasjonen ble oppløst av opprørspolitiet (Ahmed 2006, avsnitt 23). Balsvik (2007, s. 128) legger til at det i protestene også lå under en opplevelse av håpløshet blant ungdom på landsbygda. Mangelen på jord var stor og det de kunne se fram til å overta, var bare en brøkdel av hva deres foreldre hadde.

På nyåret 2001 hadde studenter fra alle etniske grupper ved universitetet i Addis Abeba fremmet tre krav overfor universitetsledelsen. Kravene var å få publisere en studentavis, opprette en uavhengig studentorganisasjon og at uniformert og bevæpnet politi på universitetets campus måtte fjernes (HRW 2003, s. 18). Da svar på disse kravene uteble, igangsatte studentene 11. april undervisningsboikott og demonstrasjoner på universitetsområdet, mens det ble ført resultatløse forhandlinger med universitetets ledelse. 17. april marsjerte flere tusen studenter med støtte fra elever fra videregående skoler gjennom Addis Abebas gater. Fattige, frustrerte og arbeidsløse unge menn sluttet seg også til demonstrasjonen, som etter hvert utartet til omfattende opptøyer og plyndring over to dager. Flere tusen ble arrestert, over tretti personer ble skutt og drept av politiet, mens mer enn 200 ble såret (Markakis 2011, s. 272). Etter dette var universitetet stengt i en måned, og mange av studentene kom ikke tilbake før etter ett år. Det eneste av kravene som ble oppfylt, var at politiet på campus ble erstattet av sikkerhetsvakter fra et privat firma (Balsvik 2007).

De hittil mest omfattende demonstrasjonene i Addis Abeba kom i forbindelse med valget i 2005. Hendelsene som fant sted, er godt dokumentert i flere kilder. Landinfos notat (2005) «Den menneskerettslige, politiske og sikkerhetsmessige situasjonen i Etiopia mellom juni og desember 2005» og i notatet «Ethiopia: Treatment of political dissidents by government authorities, specifically student and human rights activists (2005 – 2006) fra Immigration and Refugee Board of Canada (2007) gir god oversikt over hendelsesforløpene. Deltakerne i demonstrasjonene denne gangen omfattet flere grupper enn bare studenter, men studentene ved universitetet i Addis Abeba spilte en sentral rolle, særlig i de første protestene i juni 2005

⁸ Den amhariske eliten var sterkt imot føderalisering av Etiopia, som de mente ville svekke landet. Dessuten ville amharene miste sin posisjon som nasjonal elite for hele Etiopia.

3.3 PROTESTER MED OROMO-AGENDA

Studentaktivisme i Etiopia i form av demonstrasjoner og protester fra 60-tallet til utover på 90-tallet foregikk mer eller mindre bare ved universitetet i Addis Abeba og var i hovedsak drevet av amhar-studenter.⁹ Kampsakene dreide seg i første rekke om demokratiske rettigheter i det etiopiske samfunnet som helhet, men også lokalt ved universitetet, slik som retten til å etablere egne organisasjoner og publikasjoner uten innblanding fra universitetsledelsen.

Flere av demonstrasjonene som ble startet av studenter ved universitetet i Addis Abeba på 1990- og 2000-tallet, ble fulgt opp med aksjoner også ved andre universiteter i Etiopia, men i mindre skala. Dette skjedde også i Oromia. Men etter hvert utviklet det seg en egen agenda blant studentene ved universitetene i Oromia, knyttet både til ulike lokale saker og oromoenes generelle situasjon innenfor den etiopiske føderasjonen.¹⁰

Denne utviklingen henger åpenbart sammen med at det i denne perioden fant sted en kraftig økning i antall studenter med oromo-bakgrunn og etablering av flere nye læresteder i Oromia. Utdannelse var ikke lenger forbeholdt en begrenset elite som først og fremst besto av amharer og personer fra andre etniske grupper som identifiserte seg med den amhariske eliten. Dessuten skapte føderaliseringen en helt ny bevissthet om egen etnisk gruppe og dens stilling innen Etiopia som helhet. Denne prosessen har gjort seg gjeldende i alle de ulike etniske gruppene i Etiopia, men har vært særlig sterk blant oromoene. At det er slik, henger etter alt å dømme sammen med at oromoene er den største etniske gruppen i landet og med en utbredt oppfatning blant oromoene om at amharene gjennom historien har tatt seg til rette på oromoenes territorium og at oromoene har blitt holdt nede og diskriminert som gruppe (Markakis 2011, s. 194). Etter manges oppfatning blir denne politikken i dag ført videre av EPRDF med TPLF i førersetet. Slike oppfatninger står åpenbart sterkt blant mange oromo-studenter.

I det følgende blir det redegjort for de viktigste aksjonene blant oromo-studenter i Oromia i tidsrommet 2000 til 2014.

3.3.1 2000: Skogbranner

Den første store protestbevegelsen blant oromostudenter startet i mars 2000 og var knyttet til omfattende skogbranner i Oromia. Brannene brøt ut i slutten av januar 2000 og herjet i ca. tre måneder. De rammede områdene var Bale, Borena, Jimma, Ilubabor, Øst-Wellega, Øst- og Vest-Haraghe og Arsi.¹¹ Det er uklart hva som var de direkte årsakene til brannene, men de kom i en periode hvor det hadde vært lengre tids tørke (Lemessa & Perault 2001).

Konsekvensene var katastrofale for mange av dem som ble berørt, og verdifulle skogområder gikk tapt. Men brannene fikk også sosiale og politiske konsekvenser. Det

⁹ Amharene var i flertall og de hadde en felles etiopisk agenda, som var dominerende i studentmiljøet.

¹⁰ I rapport fra Human Rights Watch (HRW 2003, s.23) antydes det at spenningen mellom oromostudenter og myndighetene økte i forbindelse med rekruttering av soldater under krigen med Eritrea 1998 – 2000. Ifølge kilder som er gjengitt i rapporten, skal et større antall oromiske unge menn ha blitt tvangsmessig rekruttert i den sammenhengen. Dette skal ha ført til sterke reaksjoner i det oromiske studentmiljøet og ble ifølge kildene til HRW et vendepunkt i studentenes arbeid med å opprette egne organisasjoner.

¹¹ Brannene rammet også områder i Gambella-regionen, Benishangul Gumuz og i Southern Nations, Nationalities, and People's Region (SNNPR), men fikk ikke de samme sosiale og politiske følgene som i Oromia (Lemessa & Perault 2001)

mange oromoer reagerte på, og særlig blant studentene, var at det tilsynelatende ikke var noen som foretok seg noe for å slukke brannene. Etter hvert bredte det seg oppfatninger om at det egentlig var myndighetene som stod bak brannene, hvor hensikten skulle være å drive ut OLF-soldater fra sine gjemsteder i skogene.¹² Dessuten verserte påstander om at myndighetene på denne måten ønsket å gjøre tilgjengelig arealer for ny næringsvirksomhet (Lemessa & Perault 2001).

På denne bakgrunnen organiserte oromostudenter ved universitetet i Addis Abeba grupper som reiste ut til de rammede områdene for å bistå i slukningsarbeidet. Dette inspirerte til liknende aksjoner ved skoler og universiteter også i Oromia. Samtidig iverksatte studenter og skoleelever i Ambo, Nekemte og Dembi Dolo demonstrasjoner rettet mot myndighetenes håndtering av skogbrannene. Disse demonstrasjonene utviklet seg alle sammen til voldelige sammenstøt mellom demonstranter og politi. For eksempel i Ambo skal en demonstrant ha blitt drept, ni såret og 300 arrestert (HRW 2003, s. 28). Disse voldelige hendelsene førte igjen til nye demonstrasjoner, blant annet så sent som i september 2000 med krav om at arresterte skulle bli løslatt (Bulcha u.å).

Demonstrasjonene knyttet til skogbrannene i 2000 var de første i Oromia med bred oppslutning blant studenter og skoleelever, og kan ses som innledningen til de protestbølgene som skulle komme og som nådde et høydepunkt under urolighetene 2015-2016.¹³ Demonstrasjonene i 2000 rettet seg mot myndighetenes håndtering av skogbrannene, men bak protestene lå også generell misnøye med myndighetene. Dette framkommer i rapporten fra UNDP (2002, s. 10), hvor det refereres til samtaler med studenter i Ambo og Dembi Dolo som forklarer at brannene gav anledning til å opponere mot regimet.

3.3.2 2002: Kunstgjødseiprotestene

Neste store protestbølge kom i 2002. Den startet 20. mars i Nekemte etter et offentlig møte hvor myndighetene presenterte sine planer for videre utvikling av Oromia. Etter å ha uttrykt misnøye med den økonomiske situasjonen, forlot studenter møtet for å protestere i gatene. Demonstrasjonen utviklet seg til en voldelig konfrontasjon med politiet med både skadede og flere arresterte. Opptøyene spredte seg raskt til andre steder i Oromia, slik som Ambo, Gedo, Shambu, Bako, Ghimbi, Najo, Jimma, Dembi Dolo, Adama og Guder, og varte til ut i april. Mange av deltakerne var elever fra videregående skoler (HRW 2003, s. 14 og 15).

Urolighetene må etter alt å dømme ses på bakgrunn av generelt vanskelige økonomiske tider for folk flest med sterk økning i prisene på matvarer og andre basisvarer. Et framtrepende slagord under demonstrasjonene var 'nei til økt pris på kunstgjødseiprotestene', og i ettertid er denne protestbølgen blitt omtalt som kunstgjødseiprotestene (UNDP 2002). Dessuten hadde mange oromoer blitt provosert av en kampanje myndighetene på denne tiden drev for OPDO før feiring av elleveårsjubileum for partiet 27. mars. I den forbindelse hadde folk dessuten fått vite at ikke å støtte Oromo People's Democratic Organization (OPDO) var ensbetydende med støtte til Oromo Liberation Front (OLF) (HRW 2003, s. 15).

¹² Denne oppfatningen av mer konspirativ karakter kan ikke ses som noen bekræftelse på at det faktisk befant seg OLF-soldater i de berørte skogsområdene.

¹³ Se Landinfos notat Demonstrasjoner og protester blant oromobefolkningen fra april 2014 til mai 2016.

3.3.3 2004: Flytting av Oromias hovedstad

På slutten av 2003 bestemte den etiopiske regjeringen at Oromias hovedstad skulle flyttes fra Addis Abeba til Adama.¹⁴ Denne avgjørelsen vakte sterke reaksjoner blant oromoene. 27. desember organiserte Oromo National Congress (ONC) et møte mot flyttingen som samlet representanter fra de fleste gruppene i den oromiske befolkningen (Finfinne Times 2007). 4. januar 2004 arrangerte den oromiske organisasjonen Mecha Tulema en demonstrasjon i Addis Abeba mot beslutningen om flytting av hovedstaden. Demonstrasjonen ble av myndighetene erklært ulovlig og mer enn 100 av deltakerne ble arrestert og holdt fengslet for en kortere periode. Denne demonstrasjonen utløste i løpet av februar, mars og april liknende demonstrasjoner flere steder rundt i Oromia hvor flere tusen lærere, skoleelever og studenter deltok. I mai 2004 arresterte myndighetene flere fremtredende ledere i Mecha Tulema og studentaktivister (Amnesty 2005, s. 4). Etter dette synes demonstrasjonene å ha opphørt. I juni 2005 trakk etiopiske myndigheter tilbake forslaget om å flytte Oromias hovedstad fra Addis Abeba til Adama.

3.3.4 2005: Valg

I kapittel 3.2 ble demonstrasjonene i Addis Abeba i forbindelse med valget i 2005 omtalt. Disse protestene var voldsomme og er utførlig beskrevet av ulike kilder (Abbink 2006, s. 187). Også Oromia hadde omfattende opptøyer flere steder på denne tiden, men som synes å være noe mindre dokumentert enn det som foregikk i Addis Abeba. Landinfos rapport fra desember 2005 gir imidlertid flere detaljer også om hva som foregikk i Oromia basert på rapporter fra den norske ambassaden i Addis Abeba. Det kan tilføyes at den amerikanske forskeren Leonardo Arriola (2009) mener å kunne fastslå på bakgrunn av upubliserte rapporter utarbeidet av myndighetene som han har hatt tilgang til, at Oromia etter valget opplevde en protestbølge som varte i 205 dager. Den var særlig intens i perioden november 2005 til mai 2006, hvor det nesten daglig foregikk protester. Mer enn 15 000 ble arrestert og 80 skal ha blitt drept under disse protestene.

3.3.5 2005 - 2014

I perioden fram til 2014 har det med jevne mellomrom brutt ut mindre protester rundt i Oromia på steder hvor det finnes universiteter og videregående skoler. Disse protestene har for det meste rettet seg mot lokale forhold ved det enkelte lærested (velinformert lokal kilde, møte i Adis Abeba mai 2016). Men etter det Landinfo kjenner til, er det ikke utarbeidet noen systematisk oversikt over disse mer sporadiske protestene. Den foreløpig siste store protestbølgen i Oromia brøt ut i 2014. Den er det redegjort for i eget notat fra Landinfo 2016).

¹⁴ Addis Abeba er hovedstaden i Etiopia, men er samtidig egen delstat og hovedstad i Oromia siden byen ligger i Oromia. Oromoene kaller byen Finfinne, som er det opprinnelige navnet på byen. Navnet Addis Abeba er amharisk, og byen ble hovedstad da Menelik II ble keiser i 1889.

4. REFERANSER

Skriftlige kilder

- Ahmed, H. (2006). *Addis Ababa University: Fifty-Three Years on An Insider's View*. Cahiers D'Etudes Africaines. Tilgjengelig fra <https://etudesafricaines.revues.org/15215> [lastet ned 28. juni 2017]
- Abbink, J. (2006, 3. april). Discomfiture of Democracy? The 2005 Election Crisis in Ethiopia and its Aftermath. *African Affairs*, 105/419, 173-199. Tilgjengelig fra <https://openaccess.leidenuniv.nl/bitstream/handle/1887/9551/ASC-1242160-225.pdf?sequence=1> [lastet ned 1. august 2017]
- Amnesty International (2005, 25. mai). *Amnesty International Report 2005 – Ethiopia*. Refworld. Tilgjengelig via UNHCR Refworld <http://www.refworld.org/docid/429b27e07.html> [lastet ned 29. juni 2017]
- Arriola, L. R. (2009, mai). *Ethnic Protest in Ethiopia: The Politics of Mobilization and Policing in Oromia Region*. Berkeley: University of California. Tilgjengelig fra http://cega.berkeley.edu/assets/miscellaneous_files/wgape/16_Arriola.pdf [lastet ned 29. juni 2017]
- Balsvik, R. R. (1985). *Haile Sellassie's Students: The Intellectual and Social Background to Revolution, 1952 – 1974*. Addis Ababa University Press.
- Balsvik, R. R. (2007). *The Quest for Expression: The State and the University in Ethiopia under Three Regimes, 1952 – 2005*. Addis Ababa University Press.
- Balsvik, R. R. (2009). Addis Ababa University in the Shadow of the Derg, 1974 – 1991. *Trondheim: Proceedings of the 16th International Conference of Ethiopian Studies*. Tilgjengelig fra <http://www.marxistsfr.org/history//erol/ethiopia/addis-ababa.pdf> [lastet ned 1. august 2017]
- Bulcha, M. (u. å.). Crimes That Made the Oromo Youth Revolt. From the Forest Fires of 2000 to the Conflict over the AAMP in 2014 and Beyond. *Ayyaantuu*. Tilgjengelig fra <http://www.ayyaantuu.net/crimes-that-made-the-oromo-youth-revolt/> [lastet ned 29. juni 2017]
- Immigration and Refugee Board of Canada (2007, 2. mars). *Ethiopia: Treatment of political dissidents by government authorities, specifically student and human rights activists (2005 – 2006)*. Tilgjengelig via UNHCR Refworld <http://www.refworld.org/docid/469cd6b12.html> [lastet ned 1. august 2017]
- Finfinne Times (2007, 11. desember). Acquitted at Long Last, but at What Cost. *Finfinne Times*. Tilgjengelig fra <http://www.finfinnetimes.com/editorial/editorial12112007.htm> [lastet ned 29. juni 2017]
- HRW, dvs. Human Rights Watch (2003, januar). *Ethiopia. Lessons in Repression: Violations of Academic Freedom in Ethiopia*. New York: HRW. Tilgjengelig fra <https://www.hrw.org/sites/default/files/reports/ethiopia0103.pdf> [lastet ned 28. juni 2017]
- Landinfo (2005, 6. desember). *Den menneskerettslige, politiske og sikkerhetsmessige situasjonen i Etiopia mellom juni og desember 2005*. Oslo: Landinfo.
Rapporten er unntatt offentlighet og tilgjengelig i Landdatabasen.
- Landinfo (2016, 19. september). *Etiopia: Demonstrasjoner og protester blant oromobefolkningen fra april 2014 til mai 2016*. Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra http://www.landinfo.no/asset/3424/1/3424_1.pdf [lastet ned 29. juni 2017]
- Lemessa, D. & Perault, M. (2001, 10. desember). Forest Fires in Ethiopia: Reflections on Socioeconomic and environmental Effects of the Fires in 2000. *UNDP*. Tilgjengelig via Reliefweb <http://reliefweb.int/report/ethiopia/forest-fires-ethiopia-reflections-socio-economic-and-environmental-effects-fires> [lastet ned 29. juni 2017]
- Marcus, H. G. (2002). *A History of Ethiopia*. Los Angeles: University of California Press.

- Markakis, J. (2011). *Ethiopia, The Last Two Frontier*. Suffolk: James Currey.
- Mekonnen, W. (1969, 17. november). On the Question of Nationalities in Ethiopia. *Marxists.org*. Tilgjengelig fra <https://www.marxists.org/history/erol/ethiopia/nationalities.pdf> [lastet ned 15. august 2017]
- Negash, T. (1990). *The Crisis of Ethiopian Education: Some Implications for Nation-Building*. Uppsala: Nordiska Afrikainstitutet.
- Negash, T. (2006). *Education in Ethiopia. From Crisis to the Brink of Collapse*. Uppsala: Nordiska Afrikainstitutet. Tilgjengelig fra <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:240545/FULLTEXT02.pdf> [lastet ned 28. juni 2017]
- UNDP (2002, 25. juni). Ethiopia: Diminished use of farm inputs and delayed seasonal rains predict reduction in cereal production. Tilgjengelig via Reliefweb <http://reliefweb.int/report/ethiopia/ethiopia-diminished-use-farm-inputs-and-delayed-seasonal-rains-predict-reduction> [lastet ned 1. august 2017].
- UNESCO (2015). *Ethiopia, Education for All 2015 National Review*. UNDP. Tilgjengelig fra <http://unesdoc.unesco.org/images/0023/002317/231724e.pdf> [lastet ned 28. juni 2017]
- Wikipedia. *List of Universities in Ethiopia* (sist endret 21. juni 2017) Tilgjengelig fra https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_universities_and_colleges_in_Ethiopia [lastet ned 28. juni 2017]

Muntlige kilder

- Velinformert lokal kilde. Møte i Addis Abeba 24. mai 2016.